

**ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ”
БЛАГОЕВГРАД**

НИКОЛАЙ АНДОНОВ ПАТОНОВ

**ФИНАНСОВА ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЯ И ИКОНОМИЧЕСКО
РАЗВИТИЕ НА СТРАНИТЕ ОТ ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ**

АВТОРЕФЕРАТ

*НА ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД ЗА ПРИСЪЖДАНЕ НА
ОБРАЗОВАТЕЛНА И НАУЧНА СТЕПЕН „ДОКТОР” ПО
НАУЧНАТА СПЕЦИАЛНОСТ „ФИНАНСИ, ПАРИЧНО
ОБРЪЩЕНИЕ, КРЕДИТ И ЗАСТРАХОВКА” 05.02.05*

НАУЧЕН РЪКОВОДИТЕЛ:
Доц. д-р Десислава Стоилова

Благоевград
2013

Дисертационен труд е структуриран в увод, три глави, заключение, резюме на получените резултати с декларация за оригиналност, библиография, приложения, в общ обем от 293 страници. В основния текст са включени 136 таблици, в 134 от които са представени резултати от изчисления. Използваната литература обхваща 161 източника, от които 37 на български език, 120 на английски, два на руски и два на немски език.

Дисертационен труд е обсъден и насрочен за защита на заседание на катедра „Финанси и отчетност” при Стопански факултет на ЮЗУ „Неофит Рилски” Благоевград. Николай Андонов Патонов е редовен докторант към същата катедра.

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Актуалност на изследването

Идеята за ползите от децентрализацията и силното местно самоуправление в европейските държави не е новост. Намерения за изграждане на работещи децентрализирани модели на публично управление през 80-те и 90-те години на миналия век придобиват ново измерение. В този период държавите членки на Европейския съюз започват съвместно да търсят решение на проблемите, свързани с изграждането на силно местно самоуправление, първо в местните единици на самоуправление, а по-късно и в регионалните самоуправляващи се общности. Това е един от основните способи за засилване на интеграцията на отделните общности в рамките на Съюза. По този начин ще се отслаби влиянието на централизираната национална държава и ще се трасира пътя за приобщаване на съответната общност към цялата група от аналогични единици при решаване на проблемите от местната (и/или регионалната) социално-икономическа действителност.

След проучване и оценяване на перспективите и възможностите, както и добрите практики в областта на децентрализацията, се стига до изработването и приемането на редица актове на ниво ЕС. Те имат за цел да подпомогнат усилията на приелите ги държави за подобряване на организацията на разпределението на правомощията и ресурсите в публичния сектор между различните нива на управление.

Едно от основните достижения на актовете на правото на ЕС е пространната регламентация на принципите и правилата за организация на разпределението на приходни правомощия и разходни отговорности между различните нива на управление. Особеното при тях е, че те водят до преодоляване на основните затруднения по пътя към изграждането на стабилни и добре функциониращи единици на самоуправление. Това не само ще повиши ефективността на управлението и използването на ресурсите в публичния сектор, но и ще катализира комплексното социално-икономическо развитие на тези единици. Тази проблематика добива особена актуалност, когато страните в преход към пазарно ориентирана икономика от Централна и Източна Европа възприемат принципите на финансовата

децентрализация с цел да подпомогнат своята икономическа стабилизация и да постигнат икономически растеж.

На европейско ниво е осъзнато, че финансовото децентрализиране на управлението на ресурсите в публичния сектор, при равни други условия, допринася за снижаване на разходите за производство на публични блага. По този начин се постига икономия на обществени средства.

Друг основен резултат, който се преследва с усилията за засилване и разширяване на финансовата децентрализация в рамките на държавите от Общността, е постигането на финансова устойчивост на самоуправляващите се общности. Ето защо заложените в актовете принципи са насочени към създаването на такава организация, вследствие на която ще се постигне гъвкавост при финансирането на местните власти. Идеята е да не се допусне несъответствие между разходни отговорности и източници за финансиране. Когато има гъвкава балансираност между двете, местните единици са в състояние да функционират нормално, а институтът на самоуправлението да изиграе успешно своята катализираща роля по отношение на развитието на териториалните административни единици.

2. Цел и задачи

Целта на извършеното изследване е изучаване и анализ на характера на взаимовръзката между финансовата децентрализация и икономическия растеж в страните от ЕС-27 за периода 2000-2010 г.

Поставената цел може да бъде изпълнена при решаване на следните оперативни **задачи**:

1. Анализ на изграждането и ефективността на фискалния капацитет на местните власти;
2. Анализ на въздействието на децентрализираното извършване на публични разходи върху годишната норма на нарастване на brutния вътрешен продукт.
3. Анализ на въздействието на акумулираните средства под формата на приходи на местните власти върху годишната норма на нарастване на brutния вътрешен продукт;
4. Анализ на въздействието на финансовата децентрализация върху инвестиционната активност на частния бизнес.

3. Предмет и обхват на изследването

Предмет на изследване в настоящия дисертационен труд е въздействието на приходите от разполагаемите данъчни бази върху способността на местните власти да финансират своите разходи, въздействието на структурата на финансиране на бюджетните разходи върху нарастването на брутния вътрешен продукт, въздействието на относителния дял на разходите на местните власти от консолидираните бюджетни разходи върху годишното нарастване на БВП, както и въздействието на основните показатели за местна финансова автономия върху капиталотообразуването на частния сектор.

Емпиричният анализ обхваща съвкупността от 27 страни членки на Европейския съюз. За постигане на по-висока степен на прецизност, отделни анализи са извършени за групите на новите и старите (ЕС-15) страни членки.

Анализираният период обхваща годините от 2000 г. до 2010 г.

4. Методология

Приложената **методология** обхваща традиционните познавателни методи индукция, дедукция, сравнение. Количественият анализ е основан на методите на корелационен и регресионен анализ на панелни данни.

5. Защищавана теза

Защитаваната в дисертационния труд **теза**, е че засилването на финансовата децентрализация допринася за социално-икономическото развитие на местните общности в страните от Европейския съюз, агрегиран израз на което е годишната норма на нарастване на брутния вътрешен продукт за всяка отделна държава членка.

II. ОБЕМ И СТРУКТУРА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Дисертационен труд е структуриран в увод, три глави, заключение, резюме на получените резултати с декларация за оригиналност, библиография, приложения, в общ обем от 293 страници. В основния текст са включени 136 таблици, в 134 от които са представени резултати от изчисления. Използваната литература обхваща 161 източника, от които 37 на български език, 120 на английски, два на руски и два на немски език.

Съдържанието е поднесено както следва:

Увод

Глава първа. Теоретико-методически аспекти на взаимовръзката между финансовата децентрализация и икономическия растеж

1.1. Теоретични основи на финансовата децентрализация

1.1.1. Същност и място на финансовата децентрализация в цялостния процес на децентрализация на държавното управление

1.1.2. Показатели за финансова децентрализация

1.2. Проблеми на измерването и изграждането на фискален капацитет

1.3. Теоретични интерпретации на връзката между финансовата децентрализация и икономическия растеж

1.4. Потенциални недостатъци на финансовата децентрализация

1.5. Обзор на основните емпирични изследвания на въздействието на финансовата децентрализация върху икономическия растеж

1.5.1. Основни емпирични изследвания върху директното въздействие на финансовата децентрализация върху икономическия растеж

1.5.2. Основни модели, които се възприемат като концептуални рамки в емпиричните изследвания

1.5.3. Методология на емпиричните изследвания

1.5.4. Променливи за растеж и финансова децентрализация, използвани при емпиричните анализи

1.5.5. Основни резултати от емпиричните изследвания

1.5.6. Ограничения и насоки за подобряване на очертаните проблеми на емпиричния анализ

Глава втора. Анализ на изграждането на фискален капацитет на местните власти в страните от Европейския съюз

2.1. Нормативни основи на финансовата децентрализация и изграждането на фискален капацитет на местните власти в страните от Европейския съюз

2.2. Анализ на изграждането на фискален капацитет на местните власти в страните от Европейския съюз

2.2.1. Концептуална рамка за емпиричен анализ на проблемите на изграждането на фискален капацитет

2.2.2. Методология на емпиричен анализ на фискалния капацитет на местните власти в страните от Европейския съюз

2.2.3. Анализ на фискалния капацитет на местните власти в страните от ЕС-27

2.2.4. Анализ на фискалния капацитет на местните власти в новите страни членки на ЕС

2.2.5. Анализ на фискалния капацитет на местните власти в ЕС-15

2.3. Ефективност от изграждането на фискален капацитет на местните власти в Европейския съюз

2.3.1. Аналитична рамка и методология на емпиричен анализ на ефективността от изграждането на фискален капацитет на местните власти

2.3.2. Анализ на ефективността от изграждането на фискален капацитет на местните власти в ЕС-27

2.3.3. Анализ на ефективността от изграждането на фискален капацитет на местните власти в новите страни членки на ЕС

2.3.4. Анализ на ефективността от изграждането на фискален капацитет на местните власти в страните от ЕС-15

Глава трета. Анализ на въздействието на разходната децентрализация върху икономическия растеж в Европейския съюз

3.1. Емпиричен анализ на взаимовръзката на финансовата децентрализация и нарастването на brutния вътрешен продукт

3.1.1. Концептуална рамка на анализа на въздействието на разходната децентрализация върху икономическия растеж

3.1.2. Спецификация на регресионния модел за анализ на въздействието на разходната децентрализация върху икономическия растеж

3.1.3. Резултати от емпиричния анализ на въздействието на разходната децентрализация върху икономическия растеж за ЕС-27

3.1.4. Резултати от емпиричния анализ на въздействието на разходната децентрализация върху икономическия растеж за групата на новите страни членки

3.1.5. Резултати от емпиричния анализ на въздействието на разходната децентрализация върху икономическия растеж за ЕС-15

3.2. Емпиричен анализ на влиянието на финансовата децентрализация върху инвестиционната активност на бизнеса

3.2.1. Концептуална рамка за анализ на въздействието на финансовата децентрализация върху инвестиционната активност на частния бизнес

3.2.2. Спецификация на регресионния модел и особености на изходните данни

3.2.3 Резултати от регресионния анализ на въздействието на финансовата децентрализация върху инвестициите на частния сектор

Заклучение

Резюме на получените резултати

Декларация за оригиналност

Библиография

III. СИНТЕЗИРАНО ИЗЛОЖЕНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

УВОД

В увода е обоснована актуалността на изследвания проблем и са дефинирани целта и задачите, предмета, времевия и териториалния обхват на изследването, методологията на емпиричен анализ, както и защитаваната от автора теза.

ГЛАВА ПЪРВА ***ТЕОРЕТИКО - МЕТОДИЧЕСКИ АСПЕКТИ НА*** ***ВЗАИМОВРЪЗКАТА МЕЖДУ ФИНАНСОВАТА*** ***ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЯ И ИКОНОМИЧЕСКИЯ РАСТЕЖ***

В глава първа са разгледани теоретико-методическите аспекти на взаимовръзката между финансовата децентрализация и икономическия растеж. Основните акценти са поставени върху теоретичните основи на финансовата децентрализация, проблемите на измерването и изграждането на фискален капацитет, теоретичните интерпретации на връзката между финансовата децентрализация и икономическия растеж, потенциалните недостатъци на финансовата децентрализация, като основно по значение място заема прегледа на основните емпирични изследвания на въздействието на финансовата децентрализация върху икономическия растеж. Основна цел на автора е да очертае мястото на извършените в дисертационния труд емпирични анализи сред съществуващите изследвания по разглежданата проблематика.

При разглеждането на **теоретичните основи на финансовата децентрализация**, авторът излага твърдения и коментари относно ролята на финансовата децентрализация в цялостния процес на децентрализация на държавното управление. Така стига до извода, че финансовата децентрализация е определящо условие за ефективно самоуправление на местните общности. От представените теоретични постановки се потвърждава авторовото виждане, че прехвърлянето на административни и политически правомощия от централното правителство към местните управленски звена следва да се извършва паралелно и обвързано с финансови правомощия, което води до

повишаване на икономическата ефективност в публичния сектор и допринася за повишаване на национално стопанската ефективност.

В тази глава са разгледани и прилаганите в аналитичната практика количествени и качествени показатели за финансова децентрализация. Акцентът е поставен основно върху обобщените количествени показатели, които изразяват относителните дялове на местните приходи и разходи съответно от консолидираните бюджетни приходи и разходи. Разгледано е представянето на разходите и приходите на местните власти като процентни дялове от БВП. Тези показатели са използвани и в емпиричния анализ на настоящия дисертационен труд.

При разглеждането на **проблемите на измерването на фискалния капацитет на местните власти**, авторът разглежда различните начини за измерване на фискалния капацитет на местните власти, а именно общата сума на акумулираните приходи от собствени източници, дохода на човек от населението, съвкупните облагаеми ресурси и сравнително по-новите и по-усложнени начини на репрезентативна данъчна система и репрезентативна данъчна система, при която се използва регресионен анализ. Представен е пример за прилагане на регресионен анализ за изразяване на връзката между фискалния капацитет и разходната автономия на местните власти. Авторовото виждане е, че методологията на регресионния анализ дава неограничени възможности за моделиране на връзки и зависимости, които са използвани при извършените в дисертационния труд емпирични анализи, свързани с фискалния капацитет на местните власти,

Разглеждайки **теоретичните интерпретации на връзката между финансовата децентрализация и икономическия растеж**, авторът ясно откроява приноса на финансово децентрализираната управленска структура на публичния сектор за постигането на икономия на обществени средства. Последното се постига по пътя на повишената ефективност при производството на публични блага и услуги от страна на държавата.

Като систематична теоретична интерпретация на връзката на финансовата децентрализация и икономическата ефективност, авторът приема статията на Ч. Тибо от 1956 г., който стъпва на разбиранията на Масгрейв и Самюелсън, че определянето на управленското ниво, на което да се извършват разходите за публичните блага, не може да се извърши на пазарна основа.

Основните стълбове, на които се опира концептуалното решение на този проблем, са моделите на приходите и разходите на местните единици и конкуренцията между местните власти. Тези два фактора довеждат до оптимално решение в условията на наличие на голям брой малки общини, свършена мобилност на населението, липса на ограничения, свързани с доходите и избора на място за живеене. По този начин се стига до застъпеното виждане в дисертационния труд, че финансираните на местно ниво публични блага, отразяват предпочитанията на местното население по-адекватно, отколкото ако разходите за тях се извършват от централното правителство.

Като алтернативни концепции за връзката на финансовата децентрализация с икономическата ефективност, в дисертационния труд са приети интерпретациите на Д. Норт и Я. Корнай, П. Салмон и теоремата на Оейтс за децентрализирания и публичен избор. Авторът представя посочените постановки, защото според тях чрез децентрализацията се решават двата основни проблема на функционирането на централното правителствено ниво, а именно: „проблем на държавата хищник”, дефиниран от Д. Норт, и „проблем на меките бюджетни ограничения”, дефиниран от Я. Корнай.

В съответствие със защитааната в дисертационния труд теза са изводите от фундаменталното изследване на Бренан и Бюканън, в което е разработена хипотезата за левиатановата ограниченост. Нейната логика се изразява в това, че при определени условия публичната власт може да предприеме мерки за увеличаване на бюджетните приходи над оптималния им размер. Подобен род поведение се предотвратява чрез стимулиране на хоризонталната и вертикалната конкуренция между различните управленски равнища.

Авторът подчертава значението на правилното разпределение на правомощия между различните равнища на публично управление за преодоляване на проблема с „меките бюджетни ограничения”. Друго виждане в контекста е, че разпределението на правомощията между централното правителство и голям брой малки субнационални бюджетни единици създава предпоставки за противодействие на „моралния риск” в публичния сектор. В резултат се повишава ефективността на управлението на финансовия ресурс във фондовете на публичния сектор.

В тази глава са разгледани и мнения на анализатори като П. Салмон, които по косвен път достигат до застъпването в

дисертационния труд разбиране, че децентрализацията води до повишаване на ефективността от управлението на ресурсите в публичния сектор. Логиката е, че при представителна демокрация потребителите, които са и избиратели, съпоставят публичното обслужване в своята юрисдикция с това в други подобни административни единици, а резултатите от тези сравнения залягат като основа при изграждането на платформи на политическите партии.

В съответствие със застъпването в дисертационния труд виждания за повишената ефективност на публичното обслужване по пътя на финансовата децентрализация са приносите на Оейтс. Първият голям принос на Оейтс е т. нар. теорема на децентрализацията, според която предоставянето на еднакви публични блага и услуги на едни и същи управленски равнища в повечето случаи е неефективно. Предлагането на конкретна публична услуга, която има различно търсене в две юрисдикции, в които отсъства мобилността на населението, не се приема за ефективно. В тези условия не се реализира икономия от ефективна алокация, както и външен ефект, т.е. ефект на преливане от една административно-териториална единица в друга. Това се обяснява с обстоятелството, че пределните ползи и пределните разходи за производството на конкретната публична услуга се различават, което се поражда от различните равнища на търсене в двете общини. Според теоремата на децентрализацията, колкото са по-големи различията в потребностите от публични блага, толкова по-големи са ползите от децентрализацията.

Другият съществен принос на Оейтс, който има отношение към разглежданата в дисертационния труд проблематика, е прилагането на повишената вследствие на финансовата децентрализация алокативна ефективност, към растежа на икономиката в динамика. Логиката е, че при определяните на централно равнище политики в областта на предоставянето на публични блага и услуги се отчитат в по-малка степен местните условия и предпочитания, отколкото при политиките, в определянето на които имат принос представители на местните власти.

От предложените теоретични интерпретации става ясно, че сред учените преобладават разбиранията, че финансовата децентрализация води до повишаване на икономическата ефективност. Автономията на местните власти сами да определят разходно-приходните си модели в

съчетание с конкуренцията между местните юрисдикции съдейства за по-ефективното използване на ресурсите в целия публичен сектор.

В хода на разглеждането на теоретичните постановки, свързани с ефектите от финансовата децентрализация, авторът привежда и анализира изказвани в литературата мнения за **потенциални недостатъци на финансовата децентрализация**. В съответствие със защитаваната в дисертационния труд теза са разбиранията, че в определени случаи обществото може да не спечели от финансовата децентрализация, защото разходите за изграждането и поддържането на финансово децентрализиран апарат на публично управление могат да се окажат неоправдани. Това са случаите, при които е налице хомогенност на социално-икономическите условия, когато страната е слабо урбанизирана, малка по размери или равнището на доход на човек от населението е ниско. Причини от финансов характер, които намаляват ползите от децентрализацията, са липсата на достатъчно добри местни данъци, чрез които да се попълват местните бюджети, както и обстоятелството, че са малко публичните услуги, които са изцяло публични. Ето защо, авторът препоръчва в обосновката на всяко решение за децентрализация да присъства оценка на евентуалните рискове и неблагоприятни ефекти.

Виден от направения в дисертационния труд **обзор на основните емпирични изследвания на въздействието на финансовата децентрализация върху икономическия растеж** е засиления изследователски интерес към тази проблематика. Авторът разглежда голям брой анализи върху различни съвкупности от държави. В една част от анализите се възприемат като обект големи групи от държави, характеризиращи се с различни равнища на социално-икономическо развитие, особености от географски и културен характер, както и различия в институционалната им структура. В друга част от анализите фокусът се поставя върху група от държави със сходни характеристики. А в трета група емпирични изследвания изучаваната взаимовръзка се анализира в рамките на конкретна федеративна държава. Основен извод от направения преглед е, че въпреки различията в териториалния обхват, значителни сходства се наблюдават във възприеманата концептуална рамка на изследванията, от една страна, и построения на тази основа регресионен модел, от друга.

В преобладаващата част от представените емпирични анализи, като концептуална рамка са възприети ендегенните растежни модели на Бъро (1990) и Солоу (1956). Удобството на тези два модела се изразява в това, че те позволяват построяването на аналитични модели, чрез които е възможно, от една страна, директното измерване на ефективността от децентрализираното извършване на публични разходи, която се изразява в стимулиращото въздействие върху растежа на икономиката. От друга страна, става възможно конструирането на сложни иконометрични модели, чрез които по косвен път се оценява влиянието на финансовата децентрализация върху факторите на икономическия растеж. В зависимост от конкретните цели на емпиричния анализ в изследванията се възприема като концептуална рамка този от растежните модели, на основата на който е възможно да се разработи адекватен регресионен модел.

Разглеждайки прилаганата емпирична методология, авторът стига до извода, че в изследванията върху директното въздействие на финансовата децентрализация върху икономическия растеж основно се прилагат два типа множествена регресия, а именно чистата регресия на времеви редове и регресията на панелни данни. Като изчислителна процедура се възприема методът на най-малките квадрати. Авторът подчертава, че изборът на метод трябва да бъде определян от поставените цели, наличните данни, качеството и особеностите на данните и редица други съображения.

Видно от разгледаните в дисертационния труд емпирични изследвания е, че в зависимост от поставените цели в конкретното изследване се възприема показател, който отразява определен количествен аспект на финансовата децентрализация. По този начин се оценява детайлно влиянието на конкретна характерна черта на финансовата децентрализация върху икономическия растеж. От друга страна, чрез методологията на регресионния анализ се моделира въздействието на отделните показатели за финансова децентрализация както върху икономическия растеж, изразен обобщено чрез нарастването на БВП, така и върху отделни негови компоненти и количествени характеристики.

При разглеждането на съставяните спецификации на регресионните модели, авторът подчертава, че като зависими се използват променливи, чрез които се измерва нарастването на

икономиката, а като обяснителни променливи се залагат показателите за финансова децентрализация. Такива са относителния дял на разходите на местните власти от консолидираните бюджетни разходи, съотношението на разходите на местните власти към БВП, дела на приходите на местните власти от консолидираните бюджетни приходи, съотношението на местните приходи към БВП, нормата на задържане на приходи, акумулирани по данъчен път.

След извършения преглед на теоретичните постановки и резултатите от емпиричните анализи на въздействието на финансовата децентрализация върху икономическия растеж, авторът посочва и някои трудности за категорично потвърждаване на тестваните хипотези. Авторовото разбиране е, че те произтичат както от ограниченията на съществуващите и възприемани в изследванията подходи, така и от ограниченията на прилаганата методология на емпиричен анализ.

Изводи и оценки

На основата на направения аналитичен преглед на теоретичните интерпретации на връзката на финансовата децентрализация и икономическата ефективност се формират очакванията за позитивно въздействие на финансовата децентрализация върху икономическия растеж. Същевременно в теорията се очертават и хипотезите, в условията на които децентрализираното извършване на разходи и упражняване на приходни правомощия не се свързва с повишаване на ефективността в публичния сектор. Ето защо взаимовръзката между финансовата децентрализация и икономическия растеж се превръща в обект на емпиричен анализ в изследванията на редица учени. Като най-подходяща за целите на изучаването на връзки и зависимости в социално-икономическата система се приема методологията на регресионния анализ. Резултатите от прилагането на различни по сложност и адекватност регресионни модели в емпиричните изследвания в повечето случаи потвърждават хипотезата за благотворно влияние на финансовата децентрализация върху нарастването на брутния вътрешен продукт. Въпреки това са налице трудности за извеждане на категоричен извод за характера и силата на тази връзка.

ГЛАВА ВТОРА

АНАЛИЗ НА ИЗГРАЖДАНЕТО НА ФИСКАЛЕН КАПАЦИТЕТ НА МЕСТНИТЕ ВЛАСТИ В СТРАНИТЕ ОТ ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

Глава втора е посветена на емпиричния анализ на проблемите на приходната страна на бюджетите на местните власти в Европейския съюз. Основните акценти са поставени върху нормативните основи на финансовата децентрализация на ниво ЕС-27, проблемите на измерването и изграждането, както и ефективността от фискалния капацитет на местните власти.

Направен е аналитичен преглед на **нормативните основи на финансовата децентрализация и изграждането на фискален капацитет на местните власти в страните от Европейския съюз**. Основни актове на вторичното право на Европейския съюз са Европейската харта за местното самоуправление, Европейската харта за регионалното самоуправление и Декларацията за регионализма. Разглеждайки техните разпоредби, авторът очертава стремежът за изграждане на стабилни самоуправляващи се местни единици.

Авторът подчертава също волята на страните членки за създаване на достатъчен фискален капацитет на изградените единици на самоуправление, както и приложение на средствата за изравняване на потенциалната способност за набиране на приходи. Като основни по значение инструменти за изграждане на достатъчен фискален капацитет, се приемат местните и регионалните данъци. Предвижда се също използването на споделени и преотстъпени данъци.

При разработването на **концептуална рамка за емпиричен анализ на проблемите на изграждането на фискален капацитет** авторът се позовава на основната публикация на Мартинес-Васкес и Бойкс от 1997 г., в която са коментирани предимствата и недостатъците на метода т. нар. репрезентативна данъчна система. Според концепцията на този подход, като мярка за фискален капацитет на даден регион се приема сумата на приходите, които могат да бъдат набрани при упражняване на средно фискално усилие. Основен принос на Мартинес-Васкес и Бойкс в тази студия е въвеждането на регресионен анализ в изчислителната процедура на репрезентативната данъчна система. На тази основа продължава по-

нататъшното разширение на метода, което е извършено за целите на дисертационния труд.

Първото изменение, което авторът внася е свързано със спецификацията на регресионния модел, който е предложен от Мартинес-Васкес и Бойкс. Вместо сумите на акумулираните данъчни приходи, използвани от тях като резултативна променлива, в настоящото изследване се търси обяснение на дела на разходите, които са финансирани за сметка на данъчните приходи. Логиката на това изменение е в това, че фискалният капацитет се свързва преди всичко със способността на местните власти да набират приходи за финансиране на своите разходи по предоставянето на определен обем публични блага.

Авторовото разбиране е, че надеждността на всяка една данъчна база се измерва по-качествено от гледна точка на отражението на генерираните от нея данъчни приходи върху способността на местните власти да извършват разходи. Всичко това се изразява обобщено в оценения чрез регресионен анализ характер на взаимовръзката между приходите от отделните източници и общата сума на разходите. Втората промяна в спецификацията е свързана с обяснителните променливи, а именно заместването на стандартните данъчни бази за всеки данъчен компонент и съответно стандартните данъчни ставки, използвани от Мартинес-Васкес и Бойкс, със сумите на акумулираните приходи по компоненти. Авторът поддържа становището, че построяването на панел от данни с информация за действително реализираните приходи по данъчни компоненти води до установяване на осредненото данъчно усилие, в което се изразява и едно от достоинства на регресионния анализ.

На основата на предложените от автора насоки за доразвитие на метода на репрезентативната данъчна система, в която се използва регресионен анализ, е построена **методологията на емпиричен анализ на фискалния капацитет на местните власти в страните от Европейския съюз**. Така спецификацията на множествения регресионен модел придобива следния вид:

$$(1) LAE_{it} = b_0 + b_1CTR_{it} + b_2ITR_{it} + b_3TLBSR_{it} + b_4X_{it} + \varepsilon_{it}$$

където: LAE_{it} – обща сума на разходите на местните власти за всяка страна и година, CTR_{it} – приходи от корпоративен данък, които

постъпват в местния бюджет в рамките на трансферния механизъм за всяка страна и година, ITR_{it} – приходи от данъци върху индивидуалния доход, както и постъпленията от патентните данъци за всяка страна и година, $TLBSR_{it}$ – сума на приходите от данъци върху земя, сгради и други структури, подлежащи на данъчно облагане, за всяка страна и година, X_{it} – годишна норма на инфлацията и годишна норма на нарастване на населението за всяка страна. ε_{it} е случайният компонент. Параметрите на регресионното уравнение са b_0, b_1, b_2, b_3, b_4 .

Изчислени са показателите, които характеризират емпиричното разпределение на включените в модела променливи, както и коефициентите на корелация между тях. Приложени са процедурите на теста на Грейнджър за установяване наличието на двупосочни каузални връзки, разширения тест на Дики-Фюлер за единичен корен, теста за коинтеграция на Йохансен и теста на Рамзи за нарушаване на традиционната линейна структура на регресионния модел. Посочените тестове са направени при всички авторови анализи в дисертационния труд.

От получените резултати от **анализа на фискалния капацитет на местните власти в страните от ЕС-27** за периода от 2000 до 2010 г., става ясно, че приложеният модел за оценяване на фискалния капацитет на местните власти е адекватен на съществуващите в практиката условия. Ето защо, чрез него успешно се обяснява количествено способността на местните власти да финансират разходните си програми. Резултатите от приложената изчислителна процедура върху панел от годишни данни за ЕС-27 показват, че разходите на местните власти в Съюза се финансират преди всичко със средства от собствени приходоизточници, което е доказателство за висока степен на финансова самостоятелност. Налице е надеждно емпирично доказателство за това, че базите на данъчните компоненти на индивидуалните подоходни и имуществените данъци се характеризират с най-висока степен на надеждност като приходоизточник на местните бюджети в страните от Европейския съюз. С приходите от индивидуални подоходно данъци се финансира най-голям дял от обема на разходите на местните власти, а имуществените данъци са най-силни като източник на приходи. От анализа се вижда, че ефектът от изравняването на фискалния капацитет чрез преотстъпени и споделени данъци в лицето на

постъпленията от корпоративен данък не е голям. Потвърждава се също авторовото допускане, че зависимостта от трансферния механизъм се отразява неблагоприятно върху обемите на извършваните местни разходи.

Анализът на фискалния капацитет на местните власти в новите страни членки показва различен характера на получените резултати. Значително по-малък е обемът на местните разходи, които се финансират със средства, акумулирани по данъчен път. Това доказва по емпиричен път наличието на по-висока от средната за ЕС-27 степен на зависимост на местните власти в тези страни от директните трансфери от централното правителство. Потвърждава се авторовото допускане за надеждността и определящото значение на имуществените данъци като приходаизточник за местните бюджети. Съгласно получените емпирични резултати, в новите членки се отдава по-голямо значение на изравняването на фискалния капацитет по пътя на споделените и преотстъпените данъци. В тази група държави постъпленията от индивидуално подоходно облагане оказват значително по-слабо от средното за ЕС-27 въздействие върху способността на местните власти да финансират своите разходи. Реализираният ефект от разширяването на фискалния капацитет чрез постъпления от корпоративен данък е по-висок от средния за ЕС-27.

В резултат от направения емпиричен **анализ на фискалния капацитет на местните власти в страните от ЕС-15** е получено надеждно емпирично потвърждение на авторовото разбиране за голямото значение на данъците, като източник на средства за финансиране на разходите на местните власти. В рамките на тези държави по данъчен път се акумулират по-голямата част от необходимите средства за финансиране на местните разходи, като стойностите на коефициента на детерминация са по-високи от средните на ЕС-27. В условията на старите страни членки се потвърждава логиката на автора за надеждността на имуществените данъци като приходаизточник на местните власти, но за набиране на необходимите приходи, акцентът е поставен основно върху подоходното облагане. Ефектът от изравняването на фискалния капацитет посредством постъпления от данъци върху корпоративната печалба е отрицателен.

Във втора глава на дисертационния труд е изследвана също **ефективността от изграждането на фискален капацитет на**

местните власти в Европейския съюз. Като подходяща аналитична рамка за целите на изследването на въздействието на данъчното облагане и бюджетните разходи върху икономическия растеж, е възприет ендегенния растежен модел на Бъро (1990) и неговото доразвитие, направено в студията на Дейвуди и Зу от 1998 г. Отправна точка на авторския анализ е извода на Дейвуди и Зу, че "в дългосрочен план нормата на нарастване на БВП на човек от населението е функция на данъчната тежест и дяловете на разходите, извършени на различните нива на управление". Ето защо, авторът приема, че повишената ефективност при набирането на приходите на публичната власт, в условията на неизменен обем на извършени разходи, ще се отрази в нарастване на БВП.

Вземайки предвид тези постановки, е построен регресионен модел, в който нормата на годишно нарастване на БВП е възприета като зависима променлива, а като независими, съответно - приходите от базите на данъчните компоненти, чрез които се изгражда фискален капацитет на местните власти, и обемите на извършените консолидирани бюджетни разходи. Стойностите на обяснителните променливи са изчислени като процент от БВП. Така уравнението придобива следния вид:

$$(2) \ y_{it} = b_1 + b_2\tau_{it} + b_3\xi_{it} + \varepsilon_{it}$$

където: y_{it} – годишна норма на нарастване на БВП за всяка страна и година, τ_{it} – включва приходите от 1. преки данъци, които постъпват в местния бюджет, 2. компонента на основния косвен данък – ДДС, които се акумулират в централния бюджет и се изразходват за финансиране на правителствените разходи, 3. социално осигурителни плащания. Бюджетните разходи за всяка страна и година са означени с ξ_{it} . "Случайният компонент" в уравнението е означен с ε_{it} . Параметрите на регресионния модел са b_1, b_2, b_3 .

Резултатите от направения емпиричен анализ на ефективността от изграждането и изравняването на фискалния капацитет на местните власти в ЕС-27 показват икономията на обществени средства от финансирането на производството на местни публични блага на нивото, на което те се предоставят. В хода на изчисленията е измерена реализираната ефективност при предоставянето на правомощия на местните власти за акумулиране на приходи от базите

на разглежданите данъчни компоненти. Най-високи са стойностите на коефициентите, които изразяват въздействието на приходите за местния бюджет от имуществени данъци. Най-силно изразено е въздействието на приходите от данъци върху индивидуалния доход, които постъпват в местните бюджети по линия на трансферния механизъм. С най-слабо позитивно въздействие се характеризират приходите от базата на компонента на корпоративната печалба.

В условията на **новите страни членки** най-висока степен на ефективност се реализира при предоставянето на правомощия на местните власти да административат приходите от имуществени данъци. От резултатите от регресионния анализ не може да се заключи за ефективно изравняване на фискалния капацитет на местните власти по пътя на преотстъпните и споделените данъци.

Социално-икономическите условия в **страните от ЕС-15** се отразяват върху ефективността от изграждането и изравняването на фискалния капацитет на местните власти. От анализа са видни не само ниските стойности на коефициентите, но и слабата изразеност на въздействието на приходите от базите на анализираните данъчни компоненти.

Изводи и оценки

Резултатите от извършения емпиричен анализ доказват високата степен на финансова автономност на местните власти в Европейския съюз. Финансирането на местните разходи както в ЕС-27, така и в групите на новите и старите страни членки, се извършва основно за сметка на средства от собствени източници на данъчни приходи. В двете групи държави се наблюдава различен дял на финансираните със собствени средства разходи, което се дължи на макроикономическите специфики на развитието на тези страни. С извършените изчисления се потвърждават авторовите очаквания, че базата на данъчния компонент на имуществените данъци се характеризира с най-висока степен на надеждност като приходоизточник на местните бюджети в страните от Европейския съюз. Видно е също, че ефектът от изравняването на фискалния капацитет чрез преотстъпени и споделени данъци не е голям.

От емпиричния анализ на ефективността от изграждането и изравняването на фискалния капацитет на местните власти в Европейския съюз се потвърждава разбирането, че имуществените

данъци са приходоизточник за местните бюджети с най-висока степен на надеждност и че най-висока ефективност се реализира, когато тези данъци се администрират от местните власти. Установено е също неефективното използване на данъчната база на корпоративната печалба, както и слабото въздействие на икономията на обществени средства при реализиране на приходи от данък върху индивидуалния доход.

ГЛАВА ТРЕТА

АНАЛИЗ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕТО НА РАЗХОДНАТА ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЯ ВЪРХУ ИКОНОМИЧЕСКИЯ РАСТЕЖ В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

В глава трета на дисертационния труд е направен преглед на първите опити за формализиране и емпиричен анализ на взаимовръзката между финансовата децентрализация и икономическия растеж, които са направени в публикациите на Дейвуди, Ксе и Зу от 1995 г. и Девараджан, Суоруп и Зу от 1996 г. Най-голяма завършеност на математическия модел на изучаваната зависимост е постигната в студията на Дейвуди и Зу от 1998 г.

Концептуалната рамка за анализ на въздействието на разходната децентрализация върху икономическия растеж, която е използвана в тези студии, е възприета и за целите на настоящия дисертационен труд. Това е ендогенния растежен модел на Бъро (1990) и неговото доразвитие от Дейвуди и Зу (1998), които са разгледани по-долу.

Съгласно модела на Бъро, производствената функция има две входни променливи – частния капитал и публичните разходи. Първите емпирични студии върху връзката на финансовата децентрализация и икономическия растеж се отклоняват от модела на Бъро, като правят допускането, че публичните разходи се извършват на три нива – федерално, щатско (провинциално) и местно. Ако с k се отбележат частните капиталови наличности, с g – консолидираните държавни разходи, с f – федералните правителствени разходи, с s – щатските (провинциалните) правителствени разходи и с l – разходите на местните власти, всички измерени на база човек от населението, то:

$$(3) \quad g = f + s + l$$

Съгласно формулата на производствената функция на Кобб – Дъглас, k е нивото на частните капиталови наличности, което може да бъде прието за мярка на човешки и физически капитал. Така се получава формулата:

$$(4) y = k^{\alpha} f^{\beta} s^{\gamma} l^{\omega}$$

където y е произведения продукт на човек от населението, а $1 > \alpha > 0$; $1 > \beta > 0$; $1 > \gamma > 0$; $1 > \omega > 0$ и $\alpha + \beta + \gamma + \omega = 1$.

Разпределението на консолидираните бюджетни (g) разходи между различните нива на управление приема вида:

$$(5) f = \theta_f g; s = \theta_s g; l = \theta_l g,$$

където $\theta_f + \theta_s + \theta_l = 1$ и $0 < \theta_i < 1$ за $i = f, s$ и l . Така с θ_f , θ_s и θ_l се означават съответно дела на разходите на федералното правителство, дела на разходите на провинциалните (щатските) субнационални власти и дела на разходите на местните власти в консолидираните бюджетни разходи.

В модела на Бъро се приема, че правителствените разходи се финансират чрез плосък подоходен данък със ставка τ :

$$(6) g = \tau y$$

За да се определи дългосрочната норма на растежа на икономиката, следва да се анализират инвестиционните и потребителските решения на индивидите.

Предпочитанията на репрезентативния агент са дадени чрез формулата:

$$(7) U = \int_0^{\infty} \frac{c^{1-\sigma} - l}{1-\sigma} e^{-\rho t} dt$$

където c са частните разходи за потребление на човек от населението, а ρ е положителна времева дисконтова норма.

В този модел репрезентативният агент максимизира своята дисконтирана полезност за определен времеви отрязък в условията на динамично бюджетно ограничение, което се изчислява по формулата:

$$(8) \quad \frac{dk}{dt} = (1 - \tau)y - c = (1 - \tau)k^\alpha f^\beta s^\gamma l^\omega - c$$

По-нататък се приема, че в процеса на балансирано нарастване на БВП, т.е. при което правителството няма да прави дефицити или излишъци, данъчната тежест остава неизменна. Така в условията на дадени съвкупни правителствени разходи, неизменна данъчна тежест и дялове на публичните разходи, извършени през различните управленски нива, потребителският избор на репрезентативния агент се определя от максимизацията на полезността (7), която е предмет на уравнение (8) и правителствената бюджетна алокация. В условията на балансиран икономически растеж решението за нормата на нарастване на БВП на човек от населението се изразява чрез формулата:

$$(9) \quad \frac{dy/dt}{y} = \frac{1}{\sigma} \left[(1 - \tau) \tau^{1-\alpha/\alpha} \alpha \theta_f^{\beta/\alpha} \theta_s^{\gamma/\alpha} \theta_l^{\omega/\alpha} - \rho \right]$$

Това уравнение показва, че в дългосрочен план нормата на нарастване на БВП на човек от населението е функция на данъчната ставка (тежест) и дяловете на разходите, извършени на различните нива на управление.

Относно дела на консолидираните бюджетни разходи от БВП преразпределението на публичните разходи между различните нива на управление може да доведе до по-висок икономически растеж, ако съществуващото разпределение е различно от максимизиращите растежа дялове на разходите. За да се подчертае това, в студията на Дейвуди и Зу растежната норма в уравнение (9) се максимизира чрез избиране на нива на извършване на разходи - θ_f , θ_s , θ_l , които са предмет на ограничението $\theta_f + \theta_s + \theta_l = 1$. Максимизиращите растежа равнища на дяловете на бюджетите на различните нива на управление се дават чрез формулите:

$$\theta_f = \frac{\beta}{\beta + \gamma + \omega}; \theta_s = \frac{\gamma}{\beta + \gamma + \omega}; \theta_l = \frac{\omega}{\beta + \gamma + \omega}$$

Следователно, докато дяловете на бюджетите от БВП се различават от максимизиращите растежа, нормата на растежа може да бъде повишавана без да се извършва промяна в дела на консолидирания бюджет от БВП. По този начин се формира основата за по-нататъшния емпиричен анализ на взаимовръзката между фискалната децентрализация и икономическия растеж.

За целите на настоящото изследване, авторът внася промени в популярния множествен линеен регресионен модел. Целта на направените изменения е по-пълно отразяване на условията от социално-икономическата действителност в ЕС, но общата структура на уравнението е запазена. Така **спецификацията на регресионния модел за анализ на въздействието на разходната децентрализация върху икономическия растеж** в страните от Европейския съюз, придобива следния вид:

$$(10) y_{it} = b_1 + b_2\theta_{it} + b_3 \tau_{it} + b_4X_{it} + b_5D_{it} + \varepsilon_{it}$$

където: y – норма на нарастване на БВП за всяка страна и година, θ_{it} – дял на разходите на местните власти от консолидираните бюджетни разходи за всяка страна и година, τ_{it} са приходите на местните власти, представени като процент от БВП за всяка страна и година, в X_{it} се включват за всяка страна и година: 1) инвестициите на частния сектор, представени като дял от БВП, 2) годишен процент на инфлацията, 3) процент на нарастване или намаление на населението. D_{it} - членство в Еврозоната. Параметрите на регресионния модел са: b_1, b_2, b_3, b_4, b_5 . С ε_{it} е отчетен остатъчният компонент в уравнението.

От извършения в дисертационен труд **емпиричен анализ на въздействието на разходната децентрализация върху икономическия растеж за ЕС-27** са получени надеждни емпирични доказателства за характера на взаимовръзката на изследваните фактори. Налице е статистически значима позитивна линейна връзка между разходите на местните власти, измерени като относителен дял от консолидираните бюджетни разходи, и икономическия растеж. В подкрепа на тезата на автора е измереното статистически значимо отрицателно въздействие на обема на приходите на местните власти

върху годишната норма на нарастване на брутния вътрешен продукт. Високите отрицателни стойности на регресионните коефициенти, които отразяват въздействието на обемите на местните приходи, компенсират ползите от децентрализираното извършване на разходи. Не настъпват изменения в получените резултати, когато изчисленията се извършват в условията на три годишни средни данни.

С цел детайлизация на представата за характера на въздействието на финансовата децентрализация върху икономическия растеж в Европейския съюз, авторът **прилага емпиричната методология към панел от данни за новите страни членки**. Измерена е статистически значима позитивна линейна връзка между разходите на местните власти, измерени като относителен дял от консолидираните бюджетни разходи, и растежа на икономиката, както и статистически значимо отрицателно въздействие на обема на приходите на местните власти върху годишната норма на нарастване на брутния вътрешен продукт. И при тази група държави, високите отрицателни стойности на регресионните коефициенти, отразяващи въздействието на обемите на местните приходи, компенсират ползите от децентрализираното извършване на разходи. Характерът на получените резултати се запазва и когато изчисленията се извършват в условията на три годишни средни данни.

Резултатите от извършения **емпиричен анализ на въздействието на разходната децентрализация върху икономическия растеж в страните от ЕС-15**, показват надеждни емпирични доказателства за позитивното въздействие на разходите на местните власти и отрицателно въздействие на обема на приходите на местните власти върху годишната норма на нарастване на брутния вътрешен продукт. По-високите отрицателни стойности на регресионните коефициенти, изразяващи въздействието на местните приходи, неутрализират позитивните ефекти от децентрализираното извършване на разходи. От гледна точка на характера и изразеността на взаимовръзките, резултатите от извършените изчисления при използване на три годишни средни не се различават съществено от получените в условията на годишни данни.

В глава трета на дисертационния труд е извършен **анализ на влиянието на финансовата децентрализация върху инвестиционната активност на бизнеса**. Авторът използва като отправна точка приноса на Улрих Тийсен (2000) в изследването на

тази зависимост. Като **концептуална рамка** в настоящото изследване е възприет растежният модел на Робърт Солоу (1956). Авторът възприема аналитичната рамка във вида, в който е използвана от Тийсен. За целите на дисертационния труд, в разработения от Тийсен регресионен модел са внесени слаби изменения.

При разглеждане на постановките на модела на Солоу, авторът използва възможността за разширяване на основното уравнение, с което се изразява икономическия растеж, като към него се добавят променливи за постигане на по-голяма изчерпателност в обяснението на измененията в стойностите на зависимата променлива. Така, в модела се включват както предложените от неокласическа теория независими променливи, като равнище на дохода на човек от населението, растеж на населението и дял на инвестициите във физически капитал от БВП, така и променливи, които представят инвестициите в човешки капитал, фактори, които представят правителствени политики, както и политически фактори.

Други постановки, които са в съответствие със защитааната в дисертационния труд теза, са разбиранията на Елиас и Фишър, че макроикономическите политики и в частност финансовата децентрализация оказват влияние върху икономическия растеж чрез инвестициите във физически и човешки капитал.

Построената **спецификация на регресионния модел**, който е приложен от автора за анализ на връзката на финансовата децентрализация и капиталотообразуването на частния сектор, придобива следния вид:

$$(3.10) \text{PRINVESTMENT}_{i,t} = b_1 + b_2 \text{LDEF}_{i,t} + b_3 \text{INTEREST}_{i,t} + \\ b_4 \text{EMPLOYMENT}_{i,t} + b_5 \text{LEXP}_{i,t} + b_6 \text{LRGDP}_{i,t} + b_7 \text{LSINVEST}_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

където: $\text{PRINVESTMENT}_{i,t}$ – годишния обем на инвестициите на частния сектор за съответната година и държава; $\text{LDEF}_{i,t}$ – годишен размер на салдото на местния бюджет за съответната държава, представено в абсолютни стойности. С оглед на това, че през по-голямата част от годините на анализирания период в изследваните държави местните бюджети приключват с отрицателно салдо, тази променлива носи означение, което изразява бюджетния дефицит на местните власти. $\text{INTEREST}_{i,t}$ изразява средния размер на лихвения процент за съответната година в отделна държава, $\text{EMPLOYMENT}_{i,t}$ –

годишна норма на заетостта за всяка отделна държава е отбелязана. Променливата за разходна децентрализация в модела е $LEX_{i,t}$, която изразява годишния дял на разходите на месните власти от консолидираните бюджетни разходи за съответната страна. $LRGDP_{i,t}$ е отбелязан годишният обем на приходите на местните власти, измерени като дял от БВП, за всяка отделна държава. $LSINVEST_{i,t}$ отразява брутното капиталообразуване на местните и регионалните власти, измерени като дял от БВП, за съответната държава и година. Случайният компонент е отбелязан с $\varepsilon_{i,t}$. За изчисляване на параметрите на регресионния модел е възприета процедурата на метода на най-малките квадрати.

Поради липса на данни за много от държавите в изучаваната съвкупност, за начало на периода на анализ е приета 2005 г., а от извадката са изключени: Дания, Гърция, Люксембург, Кипър, Малта, Словакия, Румъния, Швеция и Великобритания.

Резултатите от регресионния анализ във висока степен подкрепят авторовите очаквания. Дефицитът на местния бюджет се характеризира с отрицателно въздействие върху инвестиционната активност на частния сектор, което е видно от формата на зависимостта и от стойността на регресионния коефициент. Наблюдава се т. нар. изгласващ ефект, който се проявява при инвестициите на местните и провинциалните (щатски) власти. Измененията в дела на разходите на местните власти от консолидираните бюджетни разходи се отразяват положително върху частните инвестиции. Авторовите допускания за силно отрицателно въздействие на годишното изменение на приходите на местните власти от БВП върху капиталообразуването на частния сектор се потвърждават чрез линейната форма на зависимостта, стойността и знака на изчислените регресионни коефициенти.

Изводи и оценки

С резултатите от прилагането на възприетата емпирична методология върху панел от годишни данни за ЕС-27 се потвърждава предвиждането на конвенционалната икономическа логика за осезаемото позитивно въздействие на разходната децентрализация върху икономическия растеж. От изчисленията е видно, че с повишаване на дела на разходите на местните власти в общия обем на

консолидираните бюджетни разходи се съдейства за повишаване на нормата на годишно нарастване на БВП. Съгласно получените емпирични резултати, повишаването на обема на приходите на местните власти се отразява неблагоприятно върху икономическата активност и нарастването на икономиката. От гледна точка на стойностите на регресионните коефициенти, въздействието на приходния показател е по-силно. Установеният характер на въздействието на изследваните фактори за ЕС-27 се потвърждава при прилагане на емпиричната методология върху панели от годишни данни за страните от групата на новите страни членки и ЕС-15. Известно различие се наблюдава в стойностите на регресионните коефициенти.

Характерът на изследваните зависимости не се променя при изчисленията, извършени на базата на тригодишни осреднени данни. Позитивно въздействие на децентрализираното извършване на публични разходи, както и негативно отражение на обема на акумулираните от местните власти приходи върху икономическия растеж, се установява за ЕС-27, ЕС-15 и групата на новите страни членки. При всички изчисления с използване на тригодишни средни стойностите на коефициентите, които отразяват въздействието на разходния показател, са по-високи. Слаби различия се наблюдават в стойностите и равнищата на значимост на изчислените регресионните коефициенти.

Анализирано от гледна точка на въздействието на финансовата децентрализация върху инвестиционната активност на частния бизнес в ЕС-27, налице са доказателства за отрицателно въздействие на дефицита на местните бюджети и слабия негативен ефект на инвестиционните разходи на субнационалните власти. Налице е доказателство за положителното въздействие на разходната децентрализация и отрицателния ефект от увеличаването на обема на местните приходи върху обема на капиталобразуването на частния сектор.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Изводите от извършените в дисертационния труд емпирични анализи са в съответствие с постулатите на теорията и подкрепят вижданията, застъпвани от автора. На тяхна основа авторът извежда

препоръки относно политиката по децентрализация в държавите от Европейския съюз.

Основна препоръка във връзка с изграждането на фискален капацитет на местните власти в Европейския съюз е да се предприемат действия за оптимизиране на трансферите от централното правителство, които се извършват чрез предоставяне на права на местните власти за получаване на приходи от данъци върху корпоративната печалба. Усилията следва да се насочат най-вече към създаване на условия за преодоляване на външните ефекти, които са присъщи на базата на този данъчен компонент. Във връзка с оптимизацията на набирането на данъчни приходи от компонентите на корпоративната печалба и индивидуалния доход, авторът предлага да се разшири практиката по водене на преговори между равнопоставените субнационални единици за преодоляване на външните ефекти, които са присъщи на базите на тези компоненти.

Също така е добре да се увеличат обемите на приходите от данъци върху корпоративната печалба, които постъпват в местните бюджети, което се отнася с най-голяма сила за страните от ЕС-15.

Важна препоръка към групата на новите страни членки е да се предприемат мерки за подобряване на трансферния механизъм, в който се използва базата на компонента на индивидуалния доход, както и приходите от данъците, с които се облага. С оглед на това, че равнището на дохода в тези страни е по-ниско в сравнение със страните от ЕС-15, следва да се очаква, че евентуално намаляване на обема на приходите от този данъчен компонент ще допринесе за увеличаване на икономическата ефективност и в крайна сметка – до стимулиране растежа на brutния вътрешен продукт.

Авторовото разбиране е, че с цел да се постигне най-висока степен на ефективност при изграждане на структурата на финансиране на консолидираните правителствени разходи в ЕС-27, имуществените данъци следва да се администрират от местните власти. Според автора, и занапред преките данъци върху богатството трябва да запазят ролята си на основен собствен приходоизточник на местните бюджети. Същевременно е необходимо да се предприемат мерки за повишаване на ефективността от имущественото облагане в страните от ЕС-15. С оглед на това, че в тези страни данъчните ставки са по-високи в сравнение с останалата част на ЕС, съгласно логиката,

евентуалното им намаляване се очаква да окаже позитивно въздействие върху ефективността от тази група данъци.

Основна препоръка, изведена на основата на резултатите от емпиричния анализ на въздействието на разходната децентрализация върху икономическия растеж и инвестиционната активност на бизнеса, е да бъдат подкрепяни намеренията и усилията на отделните държави за повишаване степента на децентрализация на извършваните публични разходи. С особена сила това се отнася за новите страни членки, не само защото това е стъпка към по-нататъшното укрепване на тяхната демокрация, но и защото ефективността в тази група от подобен род решения е по-висока.

На основата на резултатите от извършения анализ, авторът отстоява виждането, че увеличаването на степента на финансова децентрализация, измерена чрез относителния дял на разходите на местните власти от консолидираните бюджетни разходи, трябва да се извършва при запазване на обема на приходите, предназначени за тяхното финансиране, измерени като дял от БВП.

С цел стимулиране на инвестиционната активност на бизнеса, авторът препоръчва увеличаване на относителния дял на разходите на местните власти от консолидираните бюджетни разходи при неизменен обем на публичните разходи. В тази насока е препоръчително да не се допуска увеличаване на обема на приходите на местните власти, без това да е съпроводено от нарастване в обема на разходните отговорности. Съществена препоръка в контекста е да не се допуска формирането на големи дефицити в местните бюджети, за да се запази финансовата стабилност на единиците на самоуправление. Повишаването на дела на инвестиционните разходи трябва да е обвързано с нарастването на обема на приходите на местните власти и нарастване на относителния дял на разходите на местните власти от консолидираните бюджетни разходи.

Авторът предлага увеличението на дела на собствените приходи на местните власти от консолидираните бюджетни приходи, при неизменен обем на разходите на местните власти, да се извършва до определена граница, която се изразява с изчисления регресионен коефициент. В най-висока степен това е валидно за държавите от групата на новите членки на Европейския съюз.

IV. СПРАВКА ЗА ПРИНОСИТЕ В ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. На основата на метода на репрезентативната данъчна система и методологията на регресионния анализ е създадена подходяща концептуална рамка за анализ на изграждането на фискалния капацитет на местните власти в ЕС-27. На тази основа е конструиран регресионен модел, чийто параметри показват въздействието на приходите от отделните данъци, които постъпват в местните бюджети върху способността на местните власти да извършват разходи. Изчислителната процедура е приложена върху панели от годишни данни за страните от ЕС-27, ЕС-15 и групата на новите страни членки за периода 2000 – 2010 г. Резултатите показват висока степен на финансова самостоятелност на местните власти в ЕС-27, както и надеждността на базите на индивидуалните подоходни и имуществените данъци като източници на приходи в местните бюджети. В условията на новите страни членки е налице по-висока от средната за ЕС-27 степен на зависимост на местните власти от директните правителствени трансфери, споделените и преотстъпените данъци, както и определящо значение на имуществените данъци като местен приходоизточник. В страните от ЕС-15 по-голямата част от необходимите средства за финансиране на местните разходи се акумулират по данъчен път, като акцентът е поставен върху подоходното облагане.

2. Оценена е ефективността от използването на отделните инструменти за изграждане и изравняване на фискалния капацитет на местните власти. Съставена е спецификация на регресионен модел, чрез който е измерено въздействието на структурата на финансиране на съвкупните бюджетни разходи върху нормата на годишно нарастване на brutния вътрешен продукт в страните от ЕС-27 за периода 2000-2010 г. Резултатите показват, че в общоевропейски мащаб най-висока степен на ефективност се реализира при предоставяне на правомощия на местните власти за акумулиране на приходи от имуществени и индивидуални подоходни данъци. В условията на новите страни членки е налице най-висока степен на ефективност при предоставяне на правомощия на местните власти да административират приходи от имуществени данъци, но липсва доказателство за ефективно изравняване на фискалния капацитет на местните власти посредством преотстъпени и споделени данъци. В

страните от ЕС-15 оптимизирането на структурата на финансиране на публичните разходи по пътя на децентрализираното акумулиране на данъчни приходи не оказва съществено влияние върху икономическия растеж.

3. На основата на модела на Бъро и неговото доразвитие от Дейвуди и Зу, възприет като концептуална рамка, е извършен регресионен анализ на въздействието на децентрализацията на публичните разходи и обема на приходите на местните власти върху годишната норма на нарастване на брутния вътрешен продукт в страните от ЕС-27 за периода 2000-2010 г. Изчислителната процедура е приложена към панели от годишни и тригодишни средни данни за изследваните съвкупности от държави (ЕС-27, ЕС-15 и новите страни членки). Резултатите от изследването показват, че са налице надеждни емпирични доказателства, както за позитивното въздействие на показателя за разходна децентрализация, така и за отрицателното въздействие на приходите на местните власти върху икономическия растеж.

4. Приложен е регресионен модел, разработен от У. Тийсен на основата на растежния модел на Р. Солоу, за анализ на въздействието на отделни показатели за финансова децентрализация върху инвестиционната активност на частния бизнес в страните от ЕС-27 за периода 2005-2010 г. Резултатите показват, че дефицитът на местните бюджети оказва слабо отрицателно въздействие върху капиталообразуването на частния сектор, което е свидетелство за изтласкващия ефект, оказван от инвестициите на местните власти. Увеличението на дела на разходите на местните власти от консолидираните бюджетни разходи се отразява положително върху частните инвестиции, докато увеличението на приходите на местните власти, представени като процент от БВП, има силен отрицателен ефект.

5. При всички авторови анализи в дисертационния труд са изчислени показателите, които характеризират емпиричното разпределение на включените в моделите променливи, както и коефициентите на корелация между тях. Приложени са процедурите на теста на Грейнджър за установяване наличието на двупосочни каузални връзки, разширения тест на Дики-Фюлер за единичен корен, теста за коинтеграция на Йохансен и теста на Рамзи за нарушаване на традиционната линейна структура на регресионния модел.

V. СПИСЪК НА ПУБЛИКАЦИИТЕ

Статии в научни списания

1. Патонов Н., (2011), **Резултати от наднационалните усилия за засилване на финансовата децентрализация в Европейския съюз през първото десетилетие на XXI век**, Икономика и управление, брой 3, 2011, стр. 36-40
2. Патонов Н., (2013), **Анализ на изграждането на фискален капацитет на местните власти в страните от Европейския съюз**, сп. Икономически и социални алтернативи, УНСС, бр.2/2013, стр.106-119
3. Патонов Н., (2012), **Ефективност от изграждането на фискален капацитет на местните власти в новите страни членки на Европейския съюз**, За местните общности - електронен седмичник 42/7.11.2012 г. – издание на ФРМС, налично на: http://www.logincee.org/remote_libraryitem/29577?lang=bg
4. Патонов Н., (2012), **Ефективност от изграждането на фискален капацитет на местните власти в старите страни членки**, сб. Предприемачество и икономика, Благоевград, 2012, стр. 128-135
5. Stoilova D., Patonov N., (2012), **Fiscal decentralization: Is it a good choice for the small new member states of the EU?**, Scientific Annals of the "Alexandru Ioan Cuza" University of Iasi, Economic Sciences Section, Volume LVIII, pp. 125-137
6. Stoilova D., Patonov N., (2013), **An empirical evidence for the impact of taxation on economy growth in the European Union**, Tourism and management studies, Portugal, Vol. 3/2013, pp. 1030 – 1033, available at: <http://tmstudies.net/index.php/ectms/article/view/485>

Публикации от участия в научни конференции

7. Патонов Н., (2012), **Финансовата децентрализация – основна опора при изграждането на жизнени самоуправляващи се общности в България**, УНСС София - Седма международна научна конференция на младите научни работници „Икономиката на България - пътят към Еврото“, София, ИК УНСС, 255-259

8. Стоилова Д., Патонов Н., (2012), **Данъчно облагане в страните от Европейския съюз**, Сб. Тенденции и предизвикателства в развитието на икономиката, ИУ Варна, стр. 103-111
9. Стоилова Д., Патонов Н., (2012), **Децентрализация на държавното управление в страните от ЕС**, Конференция "Право, управление и медии през XXI век", Юбилеен сборник, т.1, Благоевград 2012, стр.427-433
10. Патонов Н., (2012), **Местната финансова автономия и инвестиционната активност на частния сектор: ситуация в Европейския съюз**, сб. Европа на две скорости – възможно ли е?, Благоевград, стр. 190-203
11. Патонов Н., (2013), **Ефективност от изграждането на фискален капацитет на местните власти в Европейския съюз**, Осма международна конференция на младите научни работници, сб. Икономиката на България - съвременни предизвикателства пред макроикономическата политика, финансовия сектор и реалния бизнес, ИК УНСС, София, стр. 75-79.
12. Stoilova D., Patonov N., (2012), **Taxation and GDP Growth in the European Union**, Стратегии развития экономических систем в контексте модернизации, Сборник научных трудов участников I международной научно-практической конференции, Саратов 2012, стр. 18-23
13. Patonov N., (2012), **Decentralization of public expenditure and economy growth: an evidence for European Union**, First International Conference, University "Aleksandër Xhuvani" University, Elbasan – Albania, pp. 515-521